

Onder professoren Een lege leerstoel

Anita Twaalfhoven In de serie ‘Onder professoren’ plaatst *Boekman* interviews met voor het betreffende thema relevante professoren. Fotografie neemt in de academische wereld helaas een marginale plaats in, vooralsnog zit er geen wetenschapper op een leerstoel fotografie. Wel is er in Amsterdam een universitair docent geschiedenis en theorie van de fotografie: Sophie Berrebi.

Sinds 2003 heeft de Universiteit van Amsterdam (UvA) een universitair docent ‘geschiedenis en theorie van de fotografie’: de Française Sophie Berrebi. Ze studeerde in Londen en Parijs kunstgeschiedenis en filosofie. Met een scriptie getiteld *Jean Dubuffet and Francis Ponge, L’espace de la Matière* behaalde zij in Londen haar mastertitel in Modern Art History. In 2002 voltooide zij in dezelfde stad haar dissertatie *The outsider as insider: Jean Dubuffet and the United States, 1946-1973*.

Voordat de aanstelling bij de UvA haar naar Nederland bracht, gaf Berrebi interdisciplinaire colleges over beeldcultuur, kunst en antropologie aan de universiteit van Leeds. Ook was zij verbonden aan de afdeling educatie van het Centre Pompidou in Parijs. Fotografie noemt Berrebi, Susan Sontag citerend: ‘*the leading visual experience* in de hedendaagse cultuur’.

Haar positie bij de UvA is onderdeel van het zogeheten Nieuwe Generatie Offensief (NGO).

Sophie Berrebi, Foto: Eric Baudart

‘Ik ben gedurende twee jaar verbonden aan de faculteit Geesteswetenschappen en geef colleges fotografie aan studenten van verschillende faculteiten. Dat sluit aan bij een interdisciplinaire benadering van fotografie, waar ik mij goed in kan vinden. Het is de bedoeling dat mijn werk een vaste plek krijgt. Na de zomer zal ik waarschijnlijk verbonden zijn aan één afdeling, vermoedelijk kunstgeschiedenis.’ Fotografie lijkt binnen kunstgeschiedenis thuis te horen. Zelf plaatst zij daar vraagtekens bij: ‘Ik zie ook veel overeenkomsten met filmwetenschap. Net als in de film zie je bij fotografie zowel “commercieel”, “documentair” als “artistiek” werk, en ook in de filmwereld zijn de grenzen hiertussen diffuus.’

Hoe kijkt zij aan tegen de plek van fotografie in de academische wereld in Nederland? ‘Ik ben direct begonnen met het zeker stellen van mijn eigen plek binnen de UvA, en heb hiervan eerlijk gezegd nog geen compleet beeld. Tijdens de recente fotografieconferentie “Dutch Eyes” van het Stedelijk Museum, waar ik een workshop gaf, ben ik voorgesteld aan collega’s; die contacten wil ik de komende tijd graag uitbreiden.’

Berrebi maakt zich sterk voor een interdisciplinaire benadering van fotografie.

Vanuit die gedachte heeft zij, samen met Julia Noordergraaf, het ‘Photography Film and Displacement Project’ opgezet op de ASCA, The Amsterdam School for Cultural Analysis. ‘Het is een internationaal platform voor onderzoekers die zich vanuit diverse disciplines met fotografie en film bezighouden.’

Waar staat de toevoeging ‘displacement’ voor in de titel van het project? ‘De vraag hoe het medium fotografie zich verhoudt tot de

‘Waar het nog aan ontbreekt, is de emancipatie van de fotografie-wetenschap’

diverse contexten waarin het is geplaatst, speelt een essentiële rol. Die context kan zowel journalistiek, historisch, antropologisch, medisch, commercieel als kunstzinnig van aard zijn. Het is interessant om te zien wat er gebeurt als je die context of het schuiven met die context tot onderwerp van onderzoek maakt.’

Een van de onderzoekers met wie in het kader van het project wordt samengewerkt, is Georges Didi-Huberman. ‘Hij betreft in kunsthistorisch onderzoek ook het verzamelen en analyseren van objecten die niet in het reguliere kader van de kunst passen. Zoals historische of wetenschappelijke documenten, waaronder medische foto’s die hysterie in beeld brengen.’ Het is een initiatief dat te vergelijken is met een expositie als ‘Menselijk, al te menselijk’ over fotografie en psychiatrie in het Gentse Museum Dr. Guislain. De historische foto’s leken onbedoeld een theatrale vertoning binnen het blikveld van de lens.

De onderwerpen waarop het project zich richt, zijn divers en variëren van visuele antropologie tot het gebruik van fotoarchieven en audio-visuele archieven in onderzoek of documentaire film en fotografie in het museum.

Spelen met beeld

Wat fascineert Berrebi in fotografie? Als kunst-historica is zij geïnteresseerd in de manier waarop kunstenaars fotografie uit een bepaalde context halen. Een voorbeeld hiervan is het werk van Hans Peter Feldman: 'Hij speelt met foto's in familiealbums en geeft die beelden zo een andere betekenis. Het is een spel met het ritueel om voor de camera te gaan staan en te poseren.' De kunstenaar Boltanski maakte zelf familiekiekjes. 'In *The visit to the Zoo* laat hij geen foto's van dieren zien, maar "mislukte foto's" waarop voor de helft afgebeelde mensen staan.' Net als werk van Ed Ruscha is het conceptuele kunst: 'Hij fotografeerde in 1962 de tankstations op de route tussen Los Angeles en Oklahoma City en presenteerde de serie in een boekje met de titel *26 gasoline stations*. Hiermee gaf hij een absurde draai aan het begrip "documentair werk".'

Welke Nederlandse fotografen vindt zij interessant? 'Jan Dibbets is een van de eersten die speelde met fotografie als conceptuele kunst. Met vertekend licht of een vertekening van het beeld in de realiteit, zoals een driehoek die in het vertekende perspectief van de foto een vierhoek lijkt. Hij inspireerde in de jaren zeventig tot exposities als 'Op losse schroeven', en ook internationaal is hij een belangrijk kunstenaar. Ik zou me graag verder in zijn werk verdiepen. De betekenis van zijn werk is onvolledige erkend en het heeft niet de plek gekregen die het verdient. Ook het werk van Saskia Janssen vind ik erg interessant.'

Hoe kijkt zij aan tegen de exposities in Nederlandse (foto)musea? 'Nederland is geen uitzondering als het gaat om de presentatie van

fotografie als kunstvorm. In Amerika liet het MoMA al in de jaren dertig fotografie in het kunstmuseum zien. Nederland had in de jaren zestig interessante conceptuele fotografen, die fotografie in de sfeer van kunst brachten.'

Het aantal foto-instituten vindt zij indrukwekkend, maar zij is kritisch als het gaat om de presentatie van fotografie. 'In Huis Marseille zie je vaak exposities uit het buitenland. Zij hebben alle belangrijke namen ingekocht, maar het is niet duidelijk welk doel men hiermee precies voor ogen heeft.'

'Wat mij niet bevalt, is de nivellering van fotografie', vervolgt zij. 'Alles op het gebied van fotografie lijkt men als "esthetisch" te zien. Maar als alles kunst is, zou kunst niet zo bijzonder kunnen zijn. Binnen een museum als Foam lijkt men slechts oppervlakkig na te denken over de vraag wat fotografie voor hen betekent en wat zij met fotografie willen uitdragen. Op die manier lijkt een fotografie-expositie op een serie gewone plaatjes, het heeft geen bijzondere impact. Men is onvoldoende kritisch en selectief. Dat is misschien typerend voor het feit dat de fotografie grenzen verkennt, maar dan kun je die grenzen expliciet laten zijn, in plaats van de visie uit te dragen dat alle foto's mooie plaatjes zijn.'

Kan zij zich vinden in de mening van Hans den Hartog Jager, die in *NRC Handelsblad* schreef dat fotografen luie schilders zijn? 'Het is natuurlijk een beetje provocatief. Ik leg eerder een associatie met zondagsschilders. Men lijkt fotografie soms te presenteren in de sfeer van een kritiekloze hobbyclub van amateurfotografen. Misschien is het te zien als een puberteitsfase in de groei naar zelfstandigheid van de fotografie. Men heeft de neiging om ongenueanceerd de stelling te poneren: "Fotografie is kunst!" Hierin hoort meer nuance aangebracht te worden.'

Welke ontwikkelingen zou zij zelf willen laten zien? 'Ik zou niet nalaten de definitie van

Anita Twaalfhoven

is redacteur van *Boekman* en
stafmedewerker van de Boekman-
stichting

fotografie te problematiseren. Je kunt de contrasten in de fotografie laten zien, maar ook expliciet de schemergebieden opzoeken. Het is interessant om verbanden te leggen en overlappingen te signaleren tussen bijvoorbeeld persfoto's, documentair werk, persoonlijke foto's en hedendaagse kunstenaars die met fotografie werken. Men importeert echter vooral de ideeën van andere instituten. Er is dus een lacune als het gaat om reflectie, onderzoek, theorievorming. De universitaire wereld zou hierin de helpende hand kunnen bieden door meer samen te werken met de instituten. Het is dan ook een van de doelstellingen van ons project om contact te leggen met de archieven en foto-instituten en hen te betrekken in het debat. Maar ook om samenwerkingsprojecten op te zetten in de

vorm van conferenties, tentoonstellingen en publicaties.'

'Waar het nog aan ontbreekt', vervolgt ze, 'is de emancipatie van de fotografiewetenschap en het vermogen de betekenis van de ontwikkelingen in een historisch perspectief, maar ook in andere contexten te plaatsen. Ik ben dan ook aangesteld om vooruit te kijken, en het is de bedoeling dat mijn werkteerrein zich uitbreidt tot een volwaardige studierichting fotografie binnen de UvA. Ik maak me ook sterk voor meer promotieonderzoek op het gebied van fotografie. Vooralnog is Mirelle Thijssen (die elders in dit nummer van *Boekman* een column heeft, red.) de enige promovenda binnen de fotografie.' Een kroon op het werk zou het creëren van de eerste leerstoel fotografie zijn, besluit zij.

Naschrift Op 6 mei jl. werd bekend dat de Rotterdamse Erasmusuniversiteit vanaf komend studiejaar een hoogleraar Fotografie krijgt. Wie de bijzondere leerstoel gaat bezetten is nog niet bekend.

De kunst van het schrijven

De grootste schrijfclub van Nederland, voor iedereen die plezier heeft in (re)creatief schrijven. Al dan niet literair.

Word lid - profiteer van 6 x Club Schrijven Magazine per jaar.

Surf naar www.clubschrijven.nl en kies Kiosk, of bel 020- 625 4141.

Wat je ook doet, blijf schrijven!

- Lees **Club Schrijven Magazine**: het tijdschrift over creatief schrijven.
- Ga naar **Club Schrijven Online**: het platform voor actieve schrijvers en dichters.
- Ontvang **Club Schrijven Memo**: digitale nieuwsbrief vol extra's.

Club Schrijven: van inspiratie tot publicatie.

www.clubschrijven.nl